

var ikke nogen almindelig litterær Forfattervirksomhed, men en Missionærs, Apostels, Agitators Virksomhed. Men kunne vi ikke være enige om, at dette i Virkeligheden kun er Ord? Spørgsmaalet er: Hvad er Meningen med disse Ord? Jeg stønner ikke, at den ærede Minister for Ulyor kan ville paastaa, at Dr. Brandes er en Apostel og en Missionær, saa de Ord ere vel kun en billedlig Form for en anden Mening. Er Meningen den, at der gennem Dr. Brandes Virksomhed gaar en fast Overbevisning og visse Anskuelse, han foresøger? Det kan næppe være Grund til at ubelulle en Forfatters Virksomhed fra almindelig Understøttelse, at han er en overbevisningsfast Mand. Det er ikke blot Vendeqaaber, vi bør understøtte her i Landet. Den ærede Minister vil heller ikke paastaa dette; han vil sige noget til, han vil sige ligeom i Gaar. Der er noget særligt ved disse Anskuelse og Meninger, det er Meninger der angribe det nuværende Samfund. Jeg tilstaar, at jeg ikke havde ventet en saadan Betragtning fra den ærede Ministers Side, en saa næver Betragtning af Samfundet som denne. Jeg tror, at den ærede Minister har Ret. Vi have jo have nok om disse Samfundshistorier i den senere Tid i Aviser og det ikke just i de bedste Aviser, vi have hørt tilstrækkeligt om det at nedbryde den bestaaende Samfundsorden, men jeg troede, at den ærede Minister havde en anden Opfattelse af Samfundet. Efter min Mening forholder det sig ganske anderledes. Lige saa lidt som man kan paastaa, at det økonomiske Samfund er Summen af de Værdier, som i dette Øjeblik befinder sig i Landet, lige saa lidt som man kan paastaa dette, fordi det økonomiske Samfund tværtimod er disse Værdier i Arbejde, i Vækst, i Udfoldelse og i Formerelse, lige saa lidt kan man paastaa, at de aandelige Værdier, som i det givne Øjeblik ere tilegnede i dette Samfund, ere anerkendte af Flertallet, hvorledes man nu vil udtrykke det, er Samfundets aandelige Indhold. Tværtimod, det er de aandelige Værdier i Vækst og Udvikling. Det modsatte Standpunkt er det rent finessige Standpunkt. Det er at afgrænse Livet til det i dette Øjeblik bestaaende og sige, at det er det hele. Nej, de, der bringe noget Nyt, de angribe ikke det gamle Samfund, de berige det. Det er lige saa urigtigt, naar den ærede Minister sagde om de nye Tanker og om den aandelige Virksomhed, der bringer hidtil ukendt Liv ind i et Land, at den angriber de hidtil bestaaende aandelige Værdier, som det vilde være, om nogen vilde paastaa, at nye produktive

Virksomheder, der maasse gjorde adskillige gamle Værdier værdiløse, er et Angreb paa Samfundet og paa den nationale Formue. Aldeles ikke. Det er en Berigelse deraf. Altsaa den Betragtning fra den ærede Ministers Side forekommer mig fuldstændig forkert og, lad mig sige det, den synes mig noget antediluvianisk. Der kunde maasse fra et middelalderligt Synspunkt gøres noget saadant gældende, den Gang man virkelig mente, at de Samfundsmeninger, som i det givne Øjeblik vare til Stede paa det religiøse og moraliske Omraade, vare de ene rigtige, og at der ud over kom man ikke. Men nu i dette Aarhundrede at ville gøre noget saadant gældende synes mig underligt, tilmed i et Land, hvor der dog skal være aandelig og religiøs Frihed. Det synes mig noget ubegrundet. Den ærede Minister nævnte særlig nogle Ord, som Dr. Brandes skulde have fremsat ved den omtalte Fests Ord, som den ærede Minister fandt afgørende. Det forstaar jeg ikke. Jeg siger herved til de Ord om det „religiøse Tugthus“, det „moraliske Forbedringshus“ og det „æstetiske Børnehus“. Ja, men i Modstanden mod det, som disse Ord skulle betegne, er den ærede Minister jo ikke uenig. Den ærede Kultusminister betragter det jo ikke som sin Opgave her i Landet at danne og hævde et religiøst Tugthus eller et moralisk Forbedringshus. Det mener den ærede Minister ikke, det er jeg overbevist om. Det vil han ikke bruge sin Stilling til. Han vil tværtimod erkende, at paa disse aandelige Omraader er det Friheden, det gælder, ikke Tvangsanstalter. Det er ikke Tvangen, der er Vejen, men det er netop Friheden, og den Mand, der har arbejdet mod den gamle Tvang, hvad enten det nu er fysisk Tvang og Samfundsvang, eller Tvangen blot ligger i den sociale Opfattelse, har altsaa gjort et Frihedsarbejde, som der er al Grund til at sympatisere med, ja sympatisere med for enhver, der erkender, at Frihed paa dette Omraade er en Nødvendighed og en ubetinget Nødvendighed for Livet.

Endelig havde den ærede Minister et særligt Argument. Han sagde, at en saadan Virksomhed, som han karakteriserede som Missionsvirksomhed, som Apostelvirksomhed eller slikt, havde intet Krav paa Anerkendelse, før den havde sejret. Jeg indrømmer gerne den ærede Minister, at man vanstelig vil stride til at understøtte en saadan Virksomhed straks fra Begyndelsen. Den bør have nogen Tid til at udfolde sig i og til at mødes med den fornødne Kritik, til at fæstne sig og klare sig hos Publikum. Men det